

Šľachtiteľský program plemena zošľachtená valaška

Úvod šľachtiteľského programu:

Tento šľachtiteľský program je vypracovaný s ohľadom na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1012 o zootecnických a genealogických podmienkach na plemenitbu čistokrvných plemenných zvierat, hybridných plemenných ošípaných a ich zárodočných produktov a na obchodovanie s nimi a ich vstup do Únie a ktorým sa mení Nariadenie (EÚ) č. 652/2014, smernice Rady 89/608/EHS a 90/425/EHS a zrušujú určité akty v oblasti plemenitby zvierat („nariadenie o plemenitbe zvierat“).

Šľachtenie plemena zošľachtená valaška vychádza zo Zákona č. 194/1998 Z. z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o šľachtení a plemenitbe“) a Smernice Rady 89/361/EHS týkajúcej sa čistokrvných chovných oviec a kôz. Napĺňanie šľachtiteľského programu sa vykonáva v súlade so Zákonom č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov, Vyhláškou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 18/2012 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o identifikácii a registrácii oviec a kôz v znení vyhlášky č. 49/2015 Z. z., Vyhláškou Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 18/2001 Z. z. o vykonávaní kontroly úžitkovosti, kontroly dedičnosti a testovania úžitkových vlastností, kontroly zdravia, kontroly dedičnosti a testovania zdravia, hodnotenia zovňajšku hospodárskych zvierat, o založení a vedení plemennej knihy, založení a vedení plemenného registra, vedení predpísanej evidencie a o overovaní pôvodu hospodárskych zvierat, Rozhodnutím Komisie 90/254/EHS, ktorým sa stanovujú kritéria pre schvaľovanie organizácií a združení chovateľov, ktoré zakladajú alebo vedú plemenné knihy pre čistokrvné plemenné ovce a kozy, Rozhodnutím Komisie 90/255/EHS, ktorým sa stanovujú kritéria pre zápis čistokrvných plemenných oviec a kôz do plemenných kníh; Rozhodnutím Komisie 90/256/EHS, ktorým sa stanovujú metódy pre monitorovanie úžitkovosti a posudzovanie genetickej hodnoty čistokrvných plemenných oviec a kôz, Rozhodnutím Komisie 90/257/EHS, ktorým sa stanovujú kritéria schvaľovania čistokrvných plemenných oviec a kôz a používania ich spermy, vajčiek a embryí na plemenárske účely, Rozhodnutím Komisie 90/258/EHS stanovujúcim zootecnické certifikáty o pôvode čistokrvných plemenných oviec a kôz, ich spermy, vaječných buniek a embryí. Napĺňanie tohto šľachtiteľského programu sa musí vykonávať v súlade so štatútom plemenných kníh pre ovce chované na Slovensku. Tento šľachtiteľský program vychádza aj z dlhodobou stanovenými zásadami v predchádzajúcich štatútoch plemennej knihy pri šľachtení daného plemena na území Slovenskej republiky.

Napĺňanie a dodržiavanie tohto šľachtiteľského programu zaisťuje Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo, ako chovateľská organizácia nesúca šľachtiteľský program podľa Nariadenia EPaR č. 2016/1012 a ako uznaná chovateľská organizácia podľa zákona č. 194/1998 o šľachtení a plemenitbe poverená Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky vedením plemennej knihy.

Šľachtiteľský program je sústava šľachtiteľských opatrení vedúcich k zmeneniu tých vlastností a znakov hospodárskych zvierat, ktoré rozhodujú o plnení cieľa chovu. Pri zachovaní zdravia a ekonomiky chovu. Na naplnenie šľachtiteľského programu sa stanovuje chovný cieľ.

Cieľom tohto šľachtiteľského programu je zvyšovanie genetickej hodnoty a úžitkovosti jedincov daného plemena na území Slovenskej republiky tak, aby mal nadväzovať na šľachtiteľské programy a chovné ciele v krajine pôvodu plemena a v ostatných krajinách Európskej únie. Tento šľachtiteľský program sa vzťahuje na územie Slovenskej republiky.

Charakteristika plemena

Plemeno zošľachtená valaška vzniklo kombinačným krížením pôvodných domácich hrubovlnových valašiek s importovanými polojemnovlnovými a polohrubovlnovými baranmi. Plemeno bolo uznané v roku 1982 ako nové polohrubovlnové plemeno oviec s kombinovanou úžitkovosťou. Zošľachtená valaška sa chová prevažne v podhorských a horských oblastiach Slovenska (najmä Orava, Liptov a Spiš), v nadmorskej výške viac ako 800 metrov.

Ovce i barany sú stredne veľkého telového rámca. Hlava je jemná, suchá, klinovitá. Nosová línia je rovná, pri baranoch vypuklá. Uši sú tenké, stredne dlhé, postavené do strán horizontálne. Krk je stredne dlhý, nadväzuje na kohútik, ktorý je niekedy ostrý, chrbát je rovný. Požaduje sa hlboký a široký hrudník. Nohy sú pevné a suché. Vlna je biela, zložená z viacerých typov vlasov, splývavého charakteru, kde dĺžka podsady má tvoriť minimálne 60 % z dĺžky pesíka. V rúne je nežiaduci mŕtvý vlas. Vyžaduje sa dokonalý obrast tela vlnou od medziočnej línie na hlave, kde sa vyžaduje "vlnová štica", až po karpálny kĺb na predných končatinách a päťový kĺb na zadných končatinách. Obrast brucha je tiež žiaduci.

Najväčšie chyby v rúne: nedostatočne splývavé rúno, nadmerný výskyt mŕtvych vlasov, príliš hrubé rúno.

Úžitkové vlastnosti plemena

Plemeno zošľachtená valaška je najpočetnejšie zastúpeným plemenom na Slovensku. Živá hmotnosť bahníc je 50 - 55 kg, baranov 65 - 75 kg, produkcia vlny bahníc je 3,0 - 3,5 kg, u baranov 5,5 - 6,0 kg. Vlna je biela splývavého charakteru, pričom podsada dosahuje minimálne 60 % výšky pesíka. V rúne je nežiaduci mŕtvý a čierny vlas. Sortimenty vlny C/D – D/E (do 43 mikrometrov), výťažnosť vlny nad 65 %, dĺžka vlny 150 mm, pri dvojstriži nad 80 mm, plodnosť na obahnenú ovcu 110 - 130 %, produkcia mlieka za dojnú periódu (po odstavě jahniat) 80 - 100 kilogramov. Priemerný denný prírastok (ďalej len „PDP“) do odstavu 200 až 220 g. V závislosti od chovateľských podmienok sú produkčné parametre často výrazne rozdielne.

Postup šľachtenia plemena

Šľachtiteľský program v chove oviec plemena zošľachtená valaška bude zameraný na zlepšenie produkčných a reprodukčných ukazovateľov. Cieľom je získať plemeno, ktoré bude v našich podmienkach dosahovať vysokú úžitkovosť, bude odolné, s pevným zdravím a dobrými pastevnými vlastnosťami.

V procese šľachtenia bude využívaná výhradne čistokrvná plemenitba so zámerom zlepšiť produkciu mlieka. Šľachtenie je založené na výbere najlepších jedincov do pozície rodičov ďalšej generácie. Na zabezpečenie rastu úžitkovosti cestou čistokrvnej plemenitby je potrebné sprísniť selekciu plemenných zvierat. Tá sa bude vykonávať na podklade údajov získaných v Kontrole úžitkovosti oviec a kôz (KÚOaK). KÚOaK sa riadi schválenou metodikou a každý chovateľ má právo si pre svoj chov zvoliť úroveň kontroly, v závislosti od úžitkového využívania svojho stáda.

Podľa metodiky sú v KÚOaK zbierané informácie o plodnosti, intenzite rastu a produkcii mlieka. Získané dáta sa okrem selekcie zvierat môžu používať aj na odhad plemenných hodnôt úžitkových parametrov vhodnými štatistickými metódami podľa metodiky schválenej Šľachtiteľskou radou. V chovoch sa môže využívať aj genomické hodnotenie plemenných zvierat. Uplatňovanie konkrétnych metód selekcie v rámci šľachtenia jednotlivých plemien oviec a kôz určí Šľachtiteľská rada oviec a kôz svojim uznesením. V ďalších rokoch, ak bude speňažovanie mlieka realizované aj s ohľadom na obsah zložiek mlieka, a ak bude záujem zo strany chovateľov, je možné vytvoriť systém na zber dát a odhad plemennej hodnoty pre obsah zložiek mlieka.

Rozširovanie strojového dojenia prináša potrebu venovať zvýšenú pozornosť morfológickým a funkčným vlastnostiam vemena. Tie sa stavajú dôležitým selekčným kritériom pre vhodnosť oviec na strojové dojenie. Z tohto dôvodu by mal byť vytvorený systém lineárneho hodnotenia vemena, s výhľadom na budúce genetické hodnotenie a odhad plemenných hodnôt.

Zlepšovanie úžitkových vlastností plemena je najefektívnejšie cez výber najlepších otcov nasledujúcej generácie. Možnosť vyššej intenzity selekcie a rozširovanie pozitívne selektovaných baranov je možné cez insemináciu. Prípadné širšie využitie inseminácie bude vyžadovať dôslednejšie hodnotenie a selekciu plemenných zvierat.

Pre zvýšenie dôveryhodnosti plemenných hodnôt je potrebné zvyšovať ich spoľahlivosť. V spolupráci s výskumnými organizáciami budú vypracované odporúčania pre zlepšenie štruktúry chovov, a to hlavne z hľadiska ich vzájomnej previazanosti cez referenčné zvieratá, aby sa zlepšila spoľahlivosť odhadov. Podmienkou zlepšovania spoľahlivosti je tiež presná a spoľahlivá evidencia zvierat, overenie pôvodu zvierat, presné merania a kvalitné vedenie všetkých databáz v rámci PK a KÚOaK. Plemenné hodnoty sa budú publikovať len ak ich spoľahlivosť dosiahne hodnotu vyššiu ako 0,5.

Kontrolu úžitkovosti oviec a kôz vykonáva Zväz chovateľov oviec a kôz na základe nariadenia EPaR 2016/1012 a poverenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, alebo ním poverená tretia strana. Výkon KÚOaK sa riadi metodikou schválenou orgánmi ZCHOK na to oprávnenými.

Plemenná kniha oviec sa riadi osobitným štatútom vypracovaným v súlade s platnou legislatívou a schválením orgánmi ZCHOK na to oprávnenými.

Geografické vymedzenie

Tento šľachtiteľský program je uplatňovaný výhradne na území Slovenskej republiky.

Plemenný štandard a chovný cieľ oviec plemena zošľachtená valaška chovaného v SR

Ukazovateľ	zošľachtená valaška	
Základná charakteristika	<i>Plemenný štandard</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Malý až stredne veľký telesný rámec, ovce dobre chodivé, prispôsobené drsnejším klimatickým podmienkam. • Polohrubovlnové plemeno so splývavým a bielym rúnom, s podsadou nad 60% dĺžky pesíka, nežiaduci výskyt mŕtveho vlasu. • Ovce aj barany prevažne bezrohé.
Úžitkové zameranie	<i>Plemenný štandard</i>	Kombinovaná úžitkovosť (vlnovo – mliekový úžitkový typ).
	Chovný cieľ	Mäsovo – mliekový úžitkový typ (prioritné zameranie na produkciu mlieka a jatočných jahniat).
Hmotnosť bahníc	<i>Plemenný štandard</i>	50 kg
	Chovný cieľ	60 kg
Hmotnosť plemenných baranov	<i>Plemenný štandard</i>	70 kg
	Chovný cieľ	85 kg
Hmotnosť jariek	<i>Plemenný štandard</i>	40 kg
Hmotnosť aukčných baranov	<i>Plemenný štandard</i>	55 kg
	Chovný cieľ	65 kg
Produkcia mlieka za dojnú periódu	<i>Plemenný štandard</i>	110 kg
	Chovný cieľ	130 kg
Ročná produkcia potnej vlny – bahnice	<i>Plemenný štandard</i>	3,0 kg
Ročná produkcia potnej vlny – barany	<i>Plemenný štandard</i>	5,0 –kg
Jemnosť vlny	<i>Plemenný štandard</i>	37 - 43 μm , C/D – D/E zachovať splývavý charakter rúna
PDP jahniat do odstavu – jahničky	<i>Plemenný štandard</i>	0,240 kg
	Chovný cieľ	0,290 kg
PDP jahniat do odstavu – baránky	<i>Plemenný štandard</i>	0,280 kg
	Chovný cieľ	0,330 kg
Plodnosť na obahnenú ovcu	<i>Plemenný štandard</i>	130 %
	Chovný cieľ	155 %

*hmotnosť jahničiek do 1 roka musí byť minimálne 2/3 živej hmotnosti bahníc

** uvádzaná hmotnosť sa týka baranov vo veku nad 1 rok, do 1 roka musí mať baran minimálne 2/3 živej hmotnosti aukčného barana